

DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/69-6-35>

УДК 338.242.2:658

Яскал І.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Пасайлюк Р.І.

магістр,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Yaskal Ihor, Pasailiuk Romana

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним із головних чинників позитивних структурних змін та модернізації національного господарства, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. У статті досліджено тенденції ефективності підприємницької діяльності в Україні. Проаналізовано динаміку питомої ваги підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання протягом останніх 5 років. Аналітичні розрахунки проведено на основі таких показників ефективності діяльності підприємств: додана вартість за видами економічної діяльності та розмірами підприємств, фінансові результати до оподаткування, рентабельність операційної діяльності та продуктивність праці. Показано наслідки кризи 2013–2014 рр. та зовнішньої військової агресії. Проведено оцінку взаємозв'язку між продуктивністю праці і рентабельністю операційної діяльності підприємств.

Ключові слова: підприємництво, ефективність діяльності підприємств, валова додана вартість, рентабельність операційної діяльності, продуктивність праці.

Постановка проблеми. Підприємництво належить до складних суспільних явищ, що вимагають міждисциплінарного аналізу. Воно формується і функціонує під впливом безлічі взаємопов'язаних і взаємодіючих об'єктивних та суб'єктивних факторів. Унаслідок його багатогранності підприємництво може досліджуватися в рамках різних наук.

Останнім часом все більше уваги науковці та практики приділяють питанням розвитку та активізації підприємництва, яке історично і логічно відіграло роль необхідної передумови створення ринкового середовища. Воно було первинною вихідною формою ринкового господарювання, виконувало структуроутворюючу роль в історії становлення економіки конкурентно-ринкового типу. Специфіка і функціональне призначення підприємницьких структур набувають особливого значення для країн, які йдуть шляхом відтворення ринкової системи господарювання. Здатність цього сектору економіки до структуроутворення ринку висуває завдання його відродження та спрямовує в число першочергових заходів реформування економіки сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підприємництва досліджували й досліджують сучасні науковці: А.С. Афонін, Н.В. Поліщук, Д.В. Лісніцька [1], А.Я. Бачинський [2], В.П. Битов, Л.М. Горбач [3], Н. Буркіна [4], А.І. Бутенко, Т.В. Уманець, Л.В. Гриневич [5], З.С. Варналій [6], Т.П. Гігіс, Э.В. Романенко, Т.О. Однораленко [7], М. Ісаков [8], В.М. Магас [9], Т.І. Паустовська [10] та інші [11–13]. У наукових працях вітчизняних економістів відображено окремі аспекти сутності підприємництва, особливості його розвитку на сучасному етапі. Проте діалектика формування й розвитку нової моделі національної економіки висуває нові питання, відповіді на які повинні бути адекватними нинішнім економічним умовам, що реально склалися в Україні. У зв'язку з цим необхідне подальше дослідження проблеми ефективності підприємницької діяльності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є оцінювання рівня ефективності діяльності підприємницького сектору в Україні протягом останніх років.

Виклад основного матеріалу. У розвинутих країнах світу силою, що стає рушієм нового економічного піднесення, є підприємництво. Воно виступає своєрідним «локомотивом» національних економік провідних країн світу. «У ЄС до малого і середнього підприємництва належить 99% усіх суб'єктів господарювання; цей сектор економіки забезпечує 70% зайнятості і 58% створеної доданої вартості. В Україні показники вагомості впливу малого і середнього підприємництва на зайнятість та виробництво є співставними, проте тиск інституційних обмежень наведених вище стримує розширення потенціалу і ефективність функціонування вітчизняного підприємництва» [14, с. 14].

Зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації національного господарства, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. Розвиток підприємництва також веде до інституційної перебудови суспільства на основі поширення економічної свободи та становлення «середнього класу» як підґрунтя соціальної стабільності. У зв'язку з цим доцільно постійно проводити аналіз ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

З рис. 1 видно, що протягом 2010–2013 рр. частка підприємств у загальній кількості суб'єктів господарювання зростала, що є свідченням поступового розвитку підприємницького сектору в національній економіці.

Суспільно-політична криза 2013–2014 рр. внесла свій негативний внесок, відповідно частка підприємств дещо знизилася. Однак останніми роками помітна тенденція до зростання питомої ваги підприємств.

Оцінювання ефективності діяльності підприємств в Україні почнемо з показника доданої вартості. Державна служба статистики визначає додану вартість за витратами виробництва як «валовий дохід від операційної діяльності з урахуванням субсидій на виробництво та за винятком непрямих податків» [16, с. 12]. З опублікованих даних можна спостерігати, що основну частину доданої вартості створюють підприємства. Це наглядно видно з рис. 2.

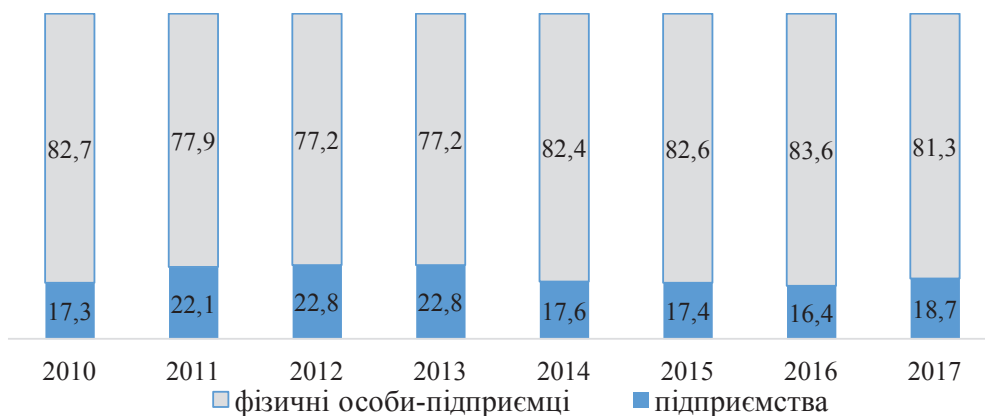

Рис. 1. Питома вага підприємств і фізичних осіб-підприємців у загальній кількості суб'єктів господарювання у 2010–2017 рр.

Джерело: розраховано на основі [15]

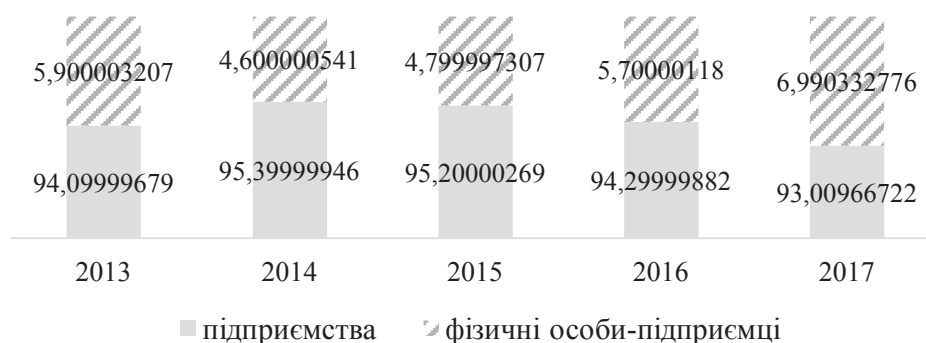

Рис. 2. Частка доданої вартості за витратами виробництва підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальній доданій вартості за витратами виробництва

Джерело: розраховано на основі [16, с. 33–34].

Проте частка доданої вартості, створеної на підприємствах, починаючи з 2014 року постійно знижується, частка ФОП, відповідно, зростає. Це може свідчити про те, що індивідуальні підприємства (ФОПи) постійно підвищують ефективність своєї діяльності і починають відігравати все більшу роль в економічному житті суспільства. У секторі «Тимчасове розміщування й організація харчування» частка доданої вартості фізичних осіб-підприємців найбільша з-поміж усіх видів діяльності (в середньому 30% за аналізований період).

Особливо динамічно нарощують додану вартість фізичні особи-підприємці виду діяльності «Інформація та телекомунікації» (рис. 3).

Як бачимо з рис. 3, на початку аналізованого періоду, у 2013 році, частка доданої вартості підприємств становила 90,5%, а частка доданої вартості ФОП – 9,5%. Тоді як у 2017 році маємо кардинально іншу ситуацію – частка доданої вартості підприємств знизилась до 76,4%, а частка доданої вартості ФОП – зросла до 23,6%. Це свідчення швидкого розвитку ІТ-галузі в Україні протягом останніх років, а також того, що в цій сфері ФОП є основною організаційно-правовою формою організації бізнесу.

Далі розглянемо додану вартість по підприємствах за видами економічної діяльності та розмірами підприємств. З опублікованих Держстатом даних помітна стійка тенденція зростання доданої вартості за всіма розмірами підприємств. Логічно, що найбільше зросла

додана вартість великих і середніх підприємств, проте приріст по малим підприємствам був суттєвішим – мінімум 36,9% у 2017 році. Також треба відмітити, що зменшується частка великих підприємств у загальному обсязі доданої вартості: з 42,6% у 2013 році до 40,2% у 2017 році. Водночас збільшується частка малих підприємств: з 15,4% до 18,6% за той самий період. Така ситуація може означати, що малі підприємства відіграють все більшу роль в економічному житті країни, а також те, що малі підприємства працюють щораз ефективніше. Проте дані фінансових результатів демонструють дещо інші тенденції (табл. 1).

Одразу видно сильний негативний вплив кризи 2013–2014 рр. та зовнішньої військової агресії, про що свідчить негативний фінансовий результат. У 2016 році цей показник загалом покращився, основу цього покращення становило підвищення прибутковості діяльності великих та середніх підприємств. Ця тенденція в наступні роки збереглася. Водночас малі підприємства згідно з наведеними даними працюють збитково, хоча це може бути наслідком значної тінізації економіки.

Розглянемо далі фінансові результати підприємств до оподаткування за цей же період, але в розрізі видів економічної діяльності [15]. Підприємства лише двох секторів змогли забезпечити переважно прибуткову діяльність протягом аналізованого періоду – сільське, лісове та рибне господарство і освіта. Підприємства таких секторів як «Промисловість»,

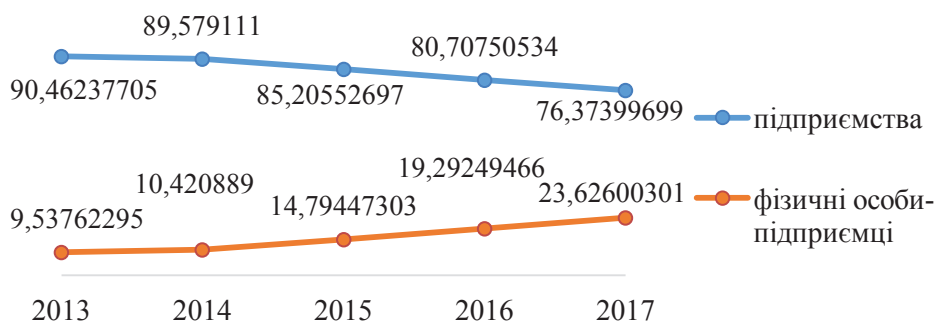

Рис. 3. Частка доданої вартості за витратами виробництва підприємств та фізичних осіб-підприємців у загальній доданій вартості за витратами виробництва сектору «Інформація та телекомунікації»

Джерело: розраховано авторами

**Фінансові результати до оподаткування підприємств
із розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства, млн. грн**

	2014	2015	2016	2017	2018
Усього	-564376,8	-348471,7	69887,8	236952,1	373260,8
Великі підприємства	-189934,1	-145403,9	61222,7	156906,3	175055,5
Середні підприємства	-199180,3	-91161,8	32816,5	90770,6	151479,1
Малі підприємства	-175262,4	-111906	-24151,4	-10724,8	46726,2
З них мікро-підприємства	-100967	-57964,7	-34639,9	-25294,7	-1307,0

Джерело: [16]

«Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів», «Інформація та телекомунікації», «Фінансова та страхова діяльність», «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги», останніми роками динамічно покращують фінансовий результат до оподаткування, долаючи негативний вплив кризи 2013–2014 рр.

Аналіз ефективності діяльності підприємницького сектору доцільно доповнити аналізом рентабельності, оскільки саме цей показник є основним параметром ефективності підприємства. Державна служба статистики оприлюднює два схожих показники: 1) рентабельність операційної діяльності, «розрахований як відношення фінансового результату від операційної діяльності до витрат операційної діяльності підприємств» і 2) рентабельність усієї діяльності, «розрахований як відношення чистого прибутку (збитку) до всіх витрат діяльності підприємств» [15]. Зважаючи на той факт, що два види рентабельності почали публікуватися з 2018 року (перед тим був один показник – рентабельність операційної діяльності), ми надалі будемо досліджувати останній. У таблиці 2 містяться дані про рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за останні 5 років.

Як видно з табл. 2, найбільш рентабельними були підприємства сільського господарства, з 2016 року значно покращився цей показник у торговельних підприємств та підприємств сектору «інформація та телекомунікації». Підприємства цих видів економічної діяльності мають найбільшу окупність витрачених у результаті операційної діяльності коштів. Як пояснюють фахівці, це зумовлено насамперед наявністю потреби у результатах функціонування цих суб'єктів господарювання [17, с. 282]. Протягом аналізованого періоду нерентабельною була операційна діяльність у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинок. Ця тенденція зумовлена низьким рівнем попиту на дані види товарів та послуг, початковою неприбутковістю мети створення. Загалом видно, що у 2017–2018 рр. операційна діяльність більшості підприємств усіх видів економічної діяльності характеризувалася позитивною рентабельністю.

З метою повнішого аналізу ефективності діяльності підприємницького сектору поряд із показником рентабельності операційної діяльності доцільно оцінювати показник продуктивності праці. Відповідні дані віднедавна публікуються Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [18].

Таблиця 2

Рентабельність операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності, %

Види економічної діяльності	2014	2015	2016	2017	2018
Усього*	-4,1	1,0	7,4	8,8	8,1
сільське, лісове та рибне господарство	20,6	41,7	32,4	22,4	17,9
промисловість	1,6	0,9	4,2	6,8	6,3
будівництво	5,8	-7,6	-0,4	1,6	2,8
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-13	-0,9	15,8	18,8	23,7
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-1,7	1,1	5,1	-1,0	-1,6
тимчасове розміщення й організація харчування	-26	-17,3	-0,8	7,8	8,5
інформація та телекомунікації	-1,6	0,5	8,5	13,8	13,1
фінансова та страхова діяльність	-15	-8,9	-4,8	2,8	1,0
операції з нерухомим майном	-47	-33,4	-8,1	6,2	17,8
професійна, наукова та технічна діяльність	-29	-1,1	17,6	19,4	8,8
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-14	-11,9	-3,9	2,6	0,0
освіта	5,5	5,7	5,6	3,7	5,9
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-3,7	-0,6	4,5	3,3	3,6
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-12	-25,3	-16,5	-15,5	-1,1
надання інших видів послуг	-1	7,3	5,1	-0,4	2,7

* Без урахування результатів діяльності банків, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: [15]

У таблиці 3 міститься інформація про рівень продуктивності праці за видами економічної діяльності (ВЕД). Останні опубліковані дані датуються 2016 роком.

За видами економічної діяльності продуктивність праці розраховується на основі валової доданої вартості та чисельності зайнятого населення у віці 15–70 років. Як бачимо, у 2016 році найвищі темпи зростання продуктивності праці у фізичному виразі в розрахунку на одного зайнятого спостерігалися у ВЕД «Будівництво» – на рівні 14,6%, найбільше падіння – у ВЕД «Фінансова та страхова діяльність» – на рівні 2,2%.

На жаль, вища продуктивність праці не завжди супроводжується вищим рівнем рентабельності, і навпаки. Між цими двома найважливішими показниками ефективності діяльності підприємницького сектору простежується дуже слабкий зв'язок, що видно на рис. 4.

Ми побудували діаграму, де на одній осі розмістили показники рентабельності операційної діяльності у відсотках (дані табл. 2), а на іншій – показники продуктивності праці за видами економічної діяльності у фактичних цінах (дані табл. 3). Коефіцієнт детермінації (R^2) є низьким, і ми бачимо з діаграми, що сектор «Тимчасове розміщування й організація харчування», який характеризується найвищим рівнем продуктивності праці (1155796 грн), має при цьому від'ємний рівень рентабельності (-0,8%). А підприємства сектору «Сільське, лісове та рибне господарство» демонструють найвищий рівень рентабельності за 2016 рік (41,7%), маючи при цьому продуктивність праці нижче середнього рівня по Україні загалом (52770 грн).

Одним із можливих пояснень такої ситуації може бути, як зазначають фахівці, той факт, що зростання продуктивності праці переважно досягнуто за рахунок

Таблиця 3

Продуктивність праці за видами економічної діяльності у 2014–2016 роках, на одного зайнятого

Види економічної діяльності	у фактичних цінах, грн			індекси фізичного обсягу (до попереднього року), %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Сільське, лісове та рибне господарство	52127	83539	97576	112,2	103	106,5
Промисловість	112222	152742	52770	97,7	96	105
Будівництво	49405	60626	452244	90,5	94,9	114,6
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	58931	78044	20991	92,7	95,4	104,1
Транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська діяльність	90613	135248	8526	94	108,8	103,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	32116	43080	171511	100,5	113,9	105,8
Інформація та телекомунікації	185126	266017	1155796	103,7	104	105,6
Фінансова та страхова діяльність	246168	277143	694792	104,8	92,9	97,8
Операції з нерухомим майном	346536	458520	60865	107,7	110,3	107,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	103375	131920	208521	100,7	94	103,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	54026	72418	215067	96,3	109,1	106,6
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	82054	97571	150020	106,5	101	101,1
Освіта	47911	55314	47495	98,5	102,8	99,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	40200	49467	28711	96,6	109,8	97,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	55782	59437	610441	95,7	92,6	101,4
Інші види економічної діяльності	36319	41648	257363	108,2	110,3	102,9

Джерело: [18]

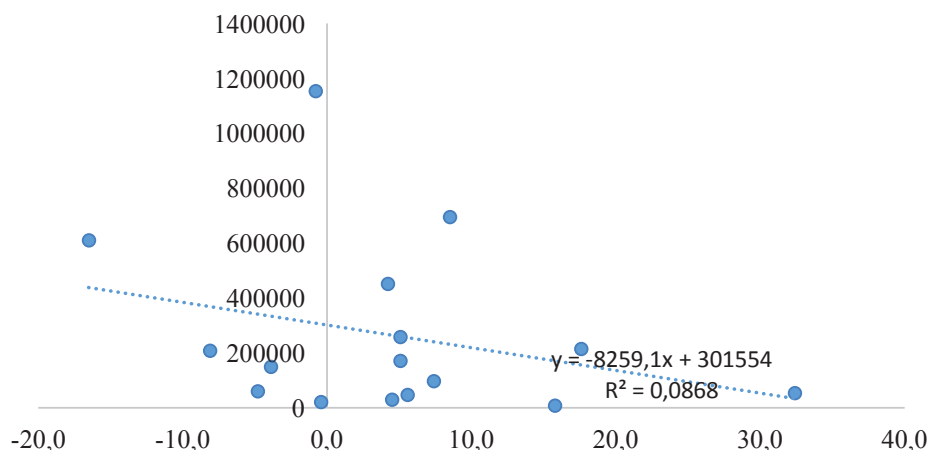

Рис. 4. Взаємозв'язок між продуктивністю праці і рентабельністю операційної діяльності підприємств за 2016 рік

скорочення чисельності зайнятих [19, с. 135], а не є результатом впровадження організаційних, управлінських чи іншого роду нововведень.

Висновки. Підсумовуючи оцінку діяльності підприємств, відзначимо, що криза 2013–2014 рр. і початок військової агресії з боку РФ надзвичайно негативно вплинули на розвиток підприємницької діяльності в Україні. Однак проведений у статті аналіз ефективності діяльності підприємств дозволяє стверджувати, що в економіці України намітилися позитивні тенденції покращення ділового клімату та, відповідно, активізація господарської діяльності.

Основну частину доданої вартості створюють підприємства. Частка доданої вартості, створеної на підприємствах починаючи з 2014 року постійно знижується, частка ФОП, відповідно, зростає. Особливо динамічно нарощують додану вартість фізичні особи-підприємці виду діяльності «Інформація та телекомунікації».

Найбільше зросла додана вартість великих і середніх підприємств, проте приріст у малих підприємств був. Також треба відмітити, що зменшується частка великих підприємств у загальному обсязі доданої вартості, водночас збільшується частка малих підприємств. Це може означати, що малі підприємства відіграють все більшу роль в економічному житті країни, а також те, що малі підприємства працюють щораз ефективніше.

Перевірка наявності зв'язку між показниками рентабельності та продуктивності праці виявила, що вища продуктивність праці не завжди супроводжується вищим рівнем рентабельності, і навпаки. Між цими двома найважливішими показниками ефективності діяльності підприємницького сектору простежується дуже слабкий зв'язок. Відповідно, одним із перспективних напрямів подальших досліджень ми вважаємо проведення глибокого аналізу причинно-наслідкового взаємозв'язку між цими показниками.

Список літератури:

1. Афонін А.С., Полішук Н.В., Лісніцька Д.В. Проблеми та пресективи розвитку малого підприємництва в Україні. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2018. № 1. С. 10–18.
2. Бачинський А.Я. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2018. Т. 29(68), № 2. С. 52–55.
3. Битов В.П., Горбач Л.М. Місце і роль підприємництва як суспільного явища в умовах ринку. *Економічний форум*. 2019. № 3. С. 14–18.
4. Буркіна Н. Розроблення концепції ефективності підприємницької діяльності. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 1. С. 5–17.
5. Бутенко А.І., Уманець Т.В., Гриневич Л.В. Методологічні основи дослідження інноваційного потенціалу технологічного підприємництва в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 2. С. 177–186.
6. Варналій З.С. Конкуренція і підприємництво: монографія. К.: Знання України, 2015. 463 с.
7. Гітис Т.П., Романенко Є.В., Однораленко Т.О. Визначення та дослідження об'єктивних обмежень реалізації стратегії сталого розвитку України в економічному аспекті. *Вісник економічної науки України*. 2019. № 1. С. 26–30.
8. Ісаков М. Роль держави в регулюванні підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки. *Митна справа*. 2012. № 1(79). С. 354–360.
9. Магас В.М. Підприємництво та конкуренція – основні чинники розкриття економічного потенціалу суспільства. *Економічна теорія*. 2019. № 2. С. 44–56.
10. Паустовська Т.І. Історико-економічний шлях підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 12–17.
11. Проблеми і перспективи стійкого розвитку підприємств малого та середнього бізнесу України: колективна монографія в двох томах. Т.1. Під заг. ред. К.Ф. Ковальчука. Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2012. 134 с.
12. Проблеми і перспективи стійкого розвитку підприємств малого та середнього бізнесу України: колективна монографія в двох томах. Т.2. Під заг. ред. К.Ф. Ковальчука. Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2012. 172 с.
13. Петрашак О.О., Мельник В.В. Діагностика соціально-економічного становища малого підприємництва Чернівецької області. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*: 2017. № 4(19). С. 99–110.
14. Передумови та пріоритети реформування державної політики розвитку підприємництва в Україні. К.: НІСД, 2014 73 с.
15. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.10.2019).
16. Діяльність суб'єктів господарювання у 2017 році. Статистичний збірник. К.: Державна служба статистики України, 2018. 139 с.
17. Михайленко О.В., Ніколаєнко С.М., Нерода Ю.О. Аналіз рентабельності операційної діяльності за видами економічної діяльності. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 279–283.
18. Продуктивність праці та продуктивність капіталу. К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, 2018. 12 с. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=04a60e98-55bf-4a9e-bc38-361bc5829593> (Дата звернення 14.10.2019).
19. Петрашак О.О. Продуктивність праці у сучасних умовах: соціально-економічний аспект: Монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, 2018. 186 с.

References:

1. Afonin A.S., Polishchuk N.V., Lisnits'ka D.V. (2018) Problemy ta perspektyvy rozvytku maloho pidpryyemnytstva v Ukraini [Problems and prospects of small business development in Ukraine]. *Regional Business Economics and Management*, № 1, p. 10–18.
2. Bachyns'kyi A.Y. (2018) Mekhanizmy derzhavnoho rehulyuvannya pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti v Ukraini [Mechanisms of state regulation of business activity in Ukraine]. *Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University, Series: Economy and Management*, vol. 29 (68), no. 2, pp. 52–55.
3. Bytov V.P., Horbach L.M. (2019) Mistse i rol' pidpryyemnytstva yak suspil'noho yavyscha v umovakh rynku. [The place and role of entrepreneurship as a social phenomenon in market conditions]. *Economic Forum*, no. 3, pp. 14–18.
4. Burkina N. (2019) Rozroblennya kontseptsiyi efektyvnosti pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti. [Development of the concept of business efficiency]. *Galician Economic Bulletin*. no. 1, pp. 5–17.
5. Butenko A.I., Umanets' T.V., Hrynevych L.V. (2017) Metodolohichni osnovy doslidzhennya innovatsiynoho potentsialu tekhnolohichnoho pidpryyemnytstva v Ukraini [Methodological bases of research of innovative potential of technological entrepreneurship in Ukraine]. *Economic Bulletin of Donbass*, no. 2. pp. 177–186.
6. Varnaliy Z.S. (2015) Konkurentsya i pidpryyemnytstvo [Competition and entrepreneurship: a monograph]: monohrafiya, Kyiv: Knowledge of Ukraine, 463 p.
7. Hitis T.P., Romanenko Ye.V., Odnoralenko T.O. (2019) Vyznachennya ta doslidzhennya ob'yektyvnykh obmezhen' realizatsiyi stratehiyi staloho rozvytku Ukrainy v ekonomichnomu aspekti [Definition and study of objective limitations of realization of strategy of sustainable development of Ukraine in economic aspect]. *Bulletin of economic science of Ukraine*, no. 1, pp. 26–30.
8. Isakov M. (2012) Rol' derzhavy v rehulyuvanni pidpryyemnyts'koyi diyal'nosti v umovakh rynkovoyi ekonomiky [The role of the state in regulating entrepreneurial activity in a market economy]. *Customs issues*, no. 1(79), pp. 354–360.
9. Mahas V.M. (2019) Pidpryyemnytstvo ta konkurentsya – osnovni chynnyky rozkryttya ekonomichnoho potentsialu suspil'stva [Entrepreneurship and competition are the main factors for unlocking the economic potential of society]. *Economic theory*, no. 2, pp. 44–56.
10. Paustovs'ka T.I. (2017) Istoryko-ekonomichnyy shlyakh pidpryyemnytstva [Historical and economic path of entrepreneurship] *Global and National Problems of Economy*, no. 20, pp. 12–17.
11. Problemy i perspektyvy stiykoho rozvytku pidpryyemstv maloho ta seredn'oho biznesu Ukrainy (2012): kolektyvna monohrafiya v dvokh tomakh. T. 1. Pid zah. red. K.F. Koval'chuka [Problems and Prospects of Sustainable Development of Small and Medium-Sized Enterprises in Ukraine] Dnipropetrovs'k: IMA-press, 134 p.
12. Problemy i perspektyvy stiykoho rozvytku pidpryyemstv maloho ta seredn'oho biznesu Ukrainy (2012): kolektyvna monohrafiya v dvokh tomakh. T. 2. Pid zah. red. K.F. Koval'chuka [Problems and Prospects of Sustainable Development of Small and Medium-Sized Enterprises in Ukraine] Dnipropetrovs'k: IMA-press, 172 p.
13. Petrashchak O.O., Mel'nyk V.V. (2017) Diahnostyka sotsial'no-ekonomichnoho stanovyshcha maloho pidpryyemnytstva Chernivets'koyi oblasti [Diagnosis of socio-economic status of small business in Chernivtsi region]. *Problems and prospects of entrepreneurship development*, no. 4(19), pp. 99–110.
14. Peredumovy ta priorytety reformuvannya derzhavnoyi polityky rozvytku pidpryyemnytstva v Ukraini (2014) [Prerequisites and Priorities for Reforming the State Enterprise Development Policy in Ukraine]. Kyiv: NISR, 73 p.
15. Ofitsiyyny veb-sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed: 03.10.2019).
16. Diyal'nist' sub'yektiv hospodaryuvannya u 2017 rotsi (2018). Statystychnyy zbirnyk [Activities of business entities in 2017. Statistical collection]. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 139 p.
17. Mykhaylenko O.V., Nikolayenko S.M., Neroda Y.O. (2018) Analiz rentabel'nosti operatsiynoyi diyal'nosti za vydamy ekonomichnoyi diyal'nosti [Analysis of operating profitability by type of economic activity]. *Market infrastructure*, no. 19, pp. 279–283.
18. Produktyvnist' pratsi ta produktyvnist' kapitalu [Labor productivity and capital productivity]. Kyiv: Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy. 12 p. Available at: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=04a60e98-55bf-4a9e-bc38-361bc5829593> (accessed: 14.10.2019).
19. Petrashchak O.O. (2018) Produktyvnist' pratsi u suchasnykh umovakh: sotsial'no-ekonomichnyy aspekt [Labor productivity in modern conditions: socio-economic aspect]: Monohrafiya. Chernivtsi: Chernivets'kyi natsional'nyy universytet im. Y. Fed'kovycha, 186 p.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Рост масштабов и эффективности функционирования предпринимательского сектора является одним из главных факторов позитивных структурных изменений и модернизации национальной экономики, становления новых ресурсов экономического оживления, повышения качества жизни населения. В статье исследованы тенденции эффективности предпринимательской деятельности в Украине. Проанализирована динамика удельного веса предприятий в общем количестве субъектов хозяйствования в течение последних 5 лет. Аналитические

расчеты проведены на основе следующих показателей эффективности деятельности предприятий: добавленная стоимость по видам экономической деятельности и размерам предприятий, финансовый результат до налогообложения, рентабельность операционной деятельности и производительность труда. Показаны последствия кризиса 2013–2014 гг. и внешней военной агрессии. Проведена оценка взаимосвязи между производительностью труда и рентабельностью операционной деятельности предприятий.

Ключевые слова: предпринимательство, эффективность деятельности предприятий, валовая добавленная стоимость, рентабельность операционной деятельности, производительность труда.

EFFICIENCY OF FUNCTIONING OF THE ENTERPRISE ECONOMY OF UKRAINE: TRENDS AND PROSPECTS

Increasing the scale and efficiency of the business sector functioning is one of the main factors of positive structural changes and modernization of the national economy, the creation of new economic recovery resources, improving the quality of life of the population. The article has examined the tendencies of business efficiency in Ukraine. The dynamics of the share of enterprises in the total number of economic entities over the last 5 years has been analyzed. Analytical calculations have been made on the basis of the following performance indicators of enterprises: value added by types of economic activity and size of enterprises, financial result before tax, profitability of operating activities and labor productivity. The share of value added created by enterprises has been steadily declining since 2014, and the share of individual entrepreneurs has been increasing accordingly. Individual entrepreneurs of activity "Information and Telecommunications" increased value added especially rapidly. We can show steady upward trend of value added increasing across enterprises. It is logical that the value added of large and medium-sized enterprises increased the most, but the increasing of small enterprises' share was more significant. Enterprises of only two sectors were able to provide mainly profitable activities during the analyzed period – agriculture, forestry and fisheries and education. Agricultural enterprises were the most profitable, since 2016 this indicator has improved significantly in trading enterprises and enterprises of the information and telecommunications sector. If we take into account labor productivity, the highest growth rates of this parameter in physical terms in 2016 per employee were observed in the Construction and Construction activity (14.6%), and the largest decrease (2.2%) in the Financial and Insurance activity. The consequences of the 2013–2014 crisis and external military aggression have been shown. The relationship between labor productivity and profitability of operating activities of enterprises has been evaluated. It has been found that higher productivity is not always accompanied by higher levels of profitability and vice versa.

Key words: entrepreneurship, enterprise efficiency, gross value added, operating profitability, labor productivity.